

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 2 april – 10:30 uur d.d. 3 april

5.1.2e

Directie Communicatie VWS | Input voor de interdepartementale omgevingsanalyse

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Nederlanders besmet en/of geïsoleerd Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Zorginstellingen en personeel Pgb-houders 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek dat zich (o.a. op sociale media) zorgen maakt Politici

Samenvatting

- Er wordt wederom met grote spanning uitgekeken naar het weekend. Centrale vraag: 'is de noodzaak zoveel mogelijk thuis te blijven voldoende ingedaald bij mensen, ook bij 20 graden?' Het Kabinet verwacht dat een waarschuwing vooraf en allerlei communicatieve en preventieve maatregelen dit keer voldoende zal zijn. De boodschap aan Belgen en Duitsers met Pasen niet naar Nederland te komen, resoneert overal; ook in het Buitenland. "Bleib zu Hause, restez à la maison", zo klinkt het.
- Er is daarbij ook een indringende andere 'stok achter de deur' voor mensen om zich te gedragen: de waarschuwingen dat er mogelijk al snel meer dan 2.400 IC-bedden nodig zullen zijn indien de toestroom van patiënten aanhoudt. Meer 'achter de schermen' verhalen vanaf de IC alsook interviews met patiënten die net zijn hersteld, zouden moeten helpen bij het maken van de juiste keuze door mensen dit weekend.
- V&VN trekt aan de bel. Voorzitter Gerton Heyne hekelt de manier waarop politici 'tegen elkaar opbieden' over het aantal benodigde IC-bedden: "Het lijkt wel een veiling, een koehandel. Doe even normaal, het is niet reëel; ga eens praten met de IC-verpleegkundigen!" Volgens de V&VN kan de kwaliteit van zorg niet gewaarborgd zijn bij de circa 3.000 IC-bedden die nu worden besproken.
- De verliezers van de coronacrisis komen weer wat indringender in beeld: kwetsbare kinderen die van de radar zijn gevallen voor scholen; daklozen; mensen die onder druk worden gezet gewoon te komen werken; zorgpersoneel dat zich moet laten bijstaan door psychologen om de zware kar te kunnen blijven trekken; verpleeghuizen waar angst heerst bij besmette ouderen, andere bewoners en verplegend personeel; ondernemers die het niet lang meer volhouden; zieke mensen met uitgestelde behandelingen, enz. Het steeds terugkerende mantra "Het medicijn is schadelijker dan de kwaal" is weer volop te horen.
- Het aantal Nederlanders dat bang is besmet te raken met het coronavirus is in een paar weken tijd flink gestegen: van 5 procent vorige maand naar 20 procent eind maart, aldus onderzoek van I&O Research.

Karakterisering berichtgeving

- Voorpagina's brengen wisselende verhalen, maar veel aandacht gaat uit naar de verschillende slachtoffers van de huidige crisis: van ouderen in verpleeghuizen tot getroffen ondernemers en thuiszittende kwetsbare kinderen.
- Telegraaf schenkt de meeste aandacht aan de kritiek van V&VN na de oproepen uit de Kamer tot het verder vergroten van de IC-capaciteit.
- In FD komt de vraag "is het medicijn niet schadelijker dan de kwaal" prominent naar voren. Boze ondernemers vinden dat de overheid te weinig rekening houdt met getroffen ondernemers, en dat de (gezondheids)schade die dit in de toekomst voor hen zal betekenen onvoldoende wordt erkend.
- In NRC stevige kritiek van veiligheidsdeskundige Rob de Wijk over het eerdere sluiten van het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum. "Doordat Nederland eerder willens en wetens heeft afgezien van een sterke, landelijke aansturing in crisissituaties, zijn we in deze toestand beland."
- De journaals openen vanochtend met verschillende coronaberichten; niet één thema domineert.
- Verhalen achter de schermen bij IC's houden aan, evenals persoonlijke verhalen van patiënten die zijn genezen van / aan het herstellen zijn aan het coronavirus.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)*Slachtoffers*

- NVIC meldt dat er 1.273 patiënten met het coronavirus op de intensive care liggen.
- In Nederland zijn in week 12 van dit jaar (16 t/m 22 maart) 3.575 mensen overleden, meldt het CBS. Dat is ruim 500 meer dan in dezelfde week een jaar eerder. Het CBS vermoedt een hogere sterfte door corona, omdat 'niet iedereen die overlijdt door het coronavirus ook zo wordt geregistreerd'.
- Wereldwijd meer dan 50.000 doden door virus. Het aantal besmettingen in de wereld steeg donderdagavond tot boven een miljoen. De VS is het zwaarst getroffen land met 226.378 besmettingen en 5.334 doden. Italië heeft met bijna 14.000 het hoogste aantal doden op meer dan 115.000 besmettingen.
- Het aantal verpleeghuislocaties met coronabesmettingen neemt in hoog tempo toe, constateren ActiZ en Verenso. Wanneer het virus eenmaal een instelling binnen is, kan het aantal sterfgevallen snel oplopen.
- Veertien opvarenden van het cruiseschip Zaandam zijn in de haven Port Everglades, bij Fort Lauderdale, van boord gehaald en naar twee ziekenhuizen overgebracht. Het is niet bekend of er Nederlanders zijn onder de patiënten die donderdagavond van boord zijn gehaald.

Identiteiten

- Het aantal overleden patiënten in België is opgelopen tot 705. Onder hen een meisje van twaalf jaar.
- Een 101-jarige vrouw die in het IJsselland Ziekenhuis lag met een coronabesmetting, is hersteld en mag vandaag naar huis. Het ziekenhuis in Capelle aan den IJssel brengt het nieuws, in overleg met de familie, als "een sprankje hoop in moeilijke tijden"
- Een zes weken oude baby is met corona opgenomen in het Amstelland Ziekenhuis in Amstelveen. Het kind is daarmee een van de jongste patiënten van Nederland. Volgens de artsen is hij buiten levensgevaar maar moet hij wel uit voorzorg in het ziekenhuis verblijven.

Schade

- Boze ondernemers aan het woord die van mening zijn dat de politiek alleen maar rekening houdt met de gezondheid en te weinig rekening houdt met de desastreuze consequenties voor ondernemers. "Als de welvaart in één klap zo daalt, dan gaat dat óók ten koste van de gezondheid en levensverwachting."

Oorzaken

- Een kwart van de coronapatiënten die in het ziekenhuis belandt, heeft diabetes. Dat blijkt uit een studie onder de eerste honderd patiënten in het Elisabeth-Tweesteden Ziekenhuis in Tilburg.
- Kritiek op kerkdiensten die doorgaan in de biblebelt. Mensen speculeren dat hier een nieuwe brandhaard aan het ontstaan is. Nieuwe oproepen de status aperte voor religieuze bijeenkomsten op te heffen.
- Er zijn aanwijzingen dat mensen met overgewicht meer risico hebben op complicaties. Hoe meer vetcellen, hoe meer kans het virus krijgt om zich uit te breiden, wijst eerste onderzoek uit.

Scenario's

- Nederlandse ziekenhuizen dreigen over twee weken in de problemen te komen met de ic-capaciteit als de stijging van het aantal opgenomen coronapatiënten op deze manier doorgaat. Dat concludeerden Bas Leerink en Ernst Kuipers van het Landelijk Coördinatie Centrum Patiënten Spreiding (LCPS) en het Landelijk Netwerk Acute Zorg tijdens een persconferentie in het Erasmus MC.
- Bart van der Wijst, directeur Zorg van Plan Men verwacht een crisis na deze crisis. "Nu mag niemand meer op verlof, maar zodra de coronacrisis is opgelost wil iedereen massaal op vakantie. Daar moeten ziekenhuizen zich nu al op voorbereiden. Tegen die tijd neemt de vraag naar reguliere zorg ook weer toe. Die crisis kan je nu dan ook al verwachten."

Informatiebehoefte*Vragen*

- Rode Kruis meldt dat zij vooral gebeld worden voor praktische zaken over het doen van boodschappen en bijvoorbeeld het afstand houden. 15.000 mensen hebben al gebeld met de hulplijn. Het gaat met name om ouderen tussen de 70 en 80 jaar, gevolgd door een grote groep tussen de 80 en 90 jaar.

- De telefoonlijn die ouderenbond ANBO 11 maart opende, is al door ruim 4.000 mensen gebeld.
- FNV krijgt veel vragen van zorgmedewerkers of ze werk mogen weigeren als de werkgever niet kan garanderen dat het veilig gebeurt. De vakbond wil ook dat het RIVM samen met mensen uit de zorg gaat kijken naar de richtlijnen. "Medewerkers vinden het vreemd dat ze een mondkapje eerst na twee uur moesten wegdoen, maar dat het nu vijf keer gestoomd en opnieuw gedragen kan worden."
- Ook vragen van werknemers en werkgevers (in andere beroepsgroepen) over hoe de richtlijnen van het RIVM precies geïnterpreteerd moeten worden t.a.v. thuis moeten blijven bij klachten.
- Media stellen vragen wanneer er in Nederland een medicijntekort zal zijn, na sluitingen van fabrieken in India en China. De vraag daarbij of dierenmedicijnen kunnen helpen om tekorten op te lossen.
- Nederland had kunnen weten dat de afgekeurde mondkapjes uit China niet in ziekenhuizen gebruikt konden worden. Dat was vooraf namelijk duidelijk aangegeven, aldus Chinese ambtenaren.
- Vragen die VWS webcare vaker ziet: "Kunnen wij ook niet beter overal en altijd mondkapjes gaan dragen?" En: "Waarom gebruiken we de leegstaande ziekenhuizen niet?" Mensen uiten daarnaast zorgen over extra drukte op straat in het weekend van Pasen. Ook zorgen over een dreigend tekort aan IC-bedden, en te weinig beschermingsmiddelen voor de thuiszorg. Mensen noemen de regels rond zelf-quarantaine van.
- RIVM en Rijksoverheid krijgen vragen over mensen die uit het buitenland via Schiphol Nederland binnen komen: "Gaan ze in quarantaine? Wordt hun temperatuur gemeten op het vliegveld?" Ook praktische vragen als: "met hoeveel mensen mag je nog in de auto?" Aanhoudende vragen over identiteiten en slachtoffers: "Waarom wordt het aantal coronapatiënten per gemeente niet meer gemeld door RIVM?" En: "Ik zou graag een grafiek willen zien met mensen die zijn hersteld/genezen."

Angst in verzorgingshuizen

- Hoogleraar ouderengeneeskunde Rudi Westendorp zegt dat er drie vormen van angst rondwaren. Als het virus eenmaal in het verpleeghuis zit, krijg je het er niet meer uit. Westendorp: "Dan moet je een hele afdeling met kwetsbare ouderen op slot zetten en er het beste van hopen." De tweede angst is die van de medewerkers, die bang zijn dat ze zelf het virus het verpleeghuis binnenbrengen. "En als derde is er nog de angst van het personeel dat ze zelf besmet raken. Op de ic werken de medewerkers nog in afgezonderde hokjes, in verpleeghuizen wonen 125 duizend mensen, dat is niet steriel te krijgen."
- Huisartsen herhalen in de media de boodschap dat kwetsbaren (ook ouderen) goed moeten nadenken wat ze willen doen indien ze besmet raken met het coronavirus. "Op een IC liggen is een ware slijtageslag!"

Salaris zorgpersoneel

- NU'91 wil dat er wordt gekeken naar de beloning van de overuren die veel zorgmedewerkers op het moment maken. De beroepsorganisatie wil dat er een onbelaste vergoeding komt, zodat de medewerkers geen belemmering meer hebben om extra te gaan werken.
- Ton Wilthagen, hoogleraar Arbeidsmarkt aan de Universiteit Tilburg zegt dat ziekenhuizen kunnen zorgen dat een deel van het extra personeel ook na de crisis blijft. Door bijvoorbeeld een hoger salaris of een beloning. Ook zou de enorme waardering vanuit de samenleving helpen. 'De overheid heeft tijdenlang geprobeerd om met campagnes de waardering te verhogen, dat is nooit echt gelukt. Maar nu door het coronavirus lukt dat wel. Dat helpt misschien ook om eventueel toekomstig personeel te overtuigen.'

Beschermingsmiddelen

- V&VN vraagt opnieuw aandacht voor de situatie in de thuiszorg, ggz en gehandicaptenzorg en in het specifiek voor het gebrek aan beschermingsmateriaal.
- Vanuit heel Nederland zouden mensen reizen naar Staphorst voor mondkapjes. Volgens het bedrijf waren ze bestemd voor VWS maar reageerde het ministerie niet waardoor zij besloten de kapjes aan particulieren te verkopen. Het zou gaan om duizenden mondkapjes per dag.
- Onderzoekers van de Universiteit Twente zijn een nieuw soort beademingsmasker aan het testen dat is samengesteld met een duikmasker, gebaseerd op een Italiaans ontwerp. De universiteit laat weten intensief overleg te voeren met het bedrijfsleven en meerdere ministeries om het masker snel beschikbaar te maken voor ziekenhuizen.

- Onderzoekers van TU Delft zeggen dat ze een verbeterde reinigingsmethode voor mondmaskers hebben ontwikkeld waarmee ze tot vijf keer kunnen worden hergebruikt. De onderzoekers stelen hun nieuwe methode gratis beschikbaar aan ziekenhuizen.
- Nederland had kunnen weten dat de afgekeurde mondmaskers uit China niet in ziekenhuizen gebruikt konden worden. Dat was vooraf namelijk duidelijk aangegeven, stellen een woordvoerder van het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken en een medewerker van het ministerie van Handel.

Continuïteit van de reguliere zorg

- Uit cijfers van de Nederlandse Kankerregistratie blijkt dat er in de afgelopen vier weken een kwart minder kankerdiagnoses zijn bijgekomen. Het Integraal Kankercentrum Nederland denkt dat de daling komt doordat mensen langer wachten voordat ze naar de huisarts gaan, de diagnostiek vertraagd is, bevolkingsonderzoeken zijn opgeschort, en huisartsen zoveel mogelijk op afstand proberen te diagnosticeren. De gevolgen hiervan zouden nog vijf of tien jaar te zien zijn.

Sport

- Ook AZ en PSV willen net als Ajax de eredivisie niet meer hervatten. Feyenoord heeft nog tijd nodig een definitief standpunt in te nemen.
- KNVB heeft alle clubs uit de eredivisie en Keuken Kampioen Divisie uitgenodigd voor een videoconferentie. De voetbalbond wil de verenigingen komende dinsdag bijpraten over de gevolgen van de twee scenario's die nu op tafel liggen voor de rest van het seizoen; hervatten met uitstel of beëindigen.
- VVCS betwijfelt of Nederlandse profvoetballers achter het plan staan om de Eredivisie en Eerste Divisie in juni en juli af te maken. En de Eredivisie CV zegt dinsdag pas een afweging te kunnen maken.
- De UEFA spreekt zich uit tegen het voortijdig beëindigen van de nationale voetbalcompetities. Er zou een mail zijn gestuurd naar de diverse bonden waarin niet alleen wordt opgeroepen het seizoen indien mogelijk af te maken, maar ook sprake is van mogelijke sancties.
- IOC meldt dat nationale comités sporters opnieuw moeten aanwijzen voor de Spelen. Sporters die zich al hadden gekwalificeerd, zouden volgend jaar niet automatisch mogen meedoen.

Onderzoek

- Een kwart van de coronapatiënten die in het ziekenhuis belandt, heeft diabetes. "Diabetes komt in veel studies naar voren als risicofactor. Op een of andere manier heeft (slecht gereguleerde) suikerziekte invloed op het functioneren van je afweersysteem. Bij ouderen gaat diabetes ook vaak samen met overgewicht, dus het is moeilijk te zeggen wat de echte factor is dat deze mensen meer risico lopen op het coronavirus: suikerziekte of overgewicht", zegt arts-microbioloog Jean-Luc Murk.
- Het Leids Universitair Centrum gaat via een app onderzoeksdata verzamelen over de verspreiding van het coronavirus in Nederland. De onderzoekers willen zo meer zicht krijgen op de ontwikkeling van de epidemie, vaststellen wie grotere risico's loopt, en wat het effect is van afstand houden. Ze hopen hiermee ook in kaart te brengen wanneer en waar de vraag naar zorg toeneemt

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Waarschuwingen & oproepen

- V&VN zegt dat 2.400 IC-bedden het absolute maximum is. Er zouden simpelweg niet genoeg verpleegkundigen zijn om meer bedden aan te kunnen. Ook zou niet gemakkelijk kunnen worden gesproken van meer verpleegkundigen op de IC omdat het jaren kost om geschikt te zijn voor het werk. Volgens de beroepsorganisatie had het ook goed geweest als de berekeningen in samenspraak met verpleegkundigen waren gemaakt. 2400 bedden zou al onorthodox zijn, en 3000 zou bijna voelen als een klap in het gezicht van verpleegkundigen. De boodschap zou daarom ook moeten zijn om intensive care verpleegkundigen te beschermen. Capaciteit zou een kant van het verhaal zijn, maar ook de mentale belasting verdient aandacht. Triage zou nu al worden toegepast maar deze situatie zou hogere eisen kunnen stellen hieraan.
- Internist ouderengeneeskunde Marieke Meinardi van het Albert Schweitzer ziekenhuis pleit voor een vorm van een donorcodicil. Ouderen en kwetsbare mensen zouden eerder moeten nadenken over de vraag of ze

behandeld willen worden als ze erg ziek worden, en de keuzes hierin vastleggen. "Er is nog geen landelijk informatiesysteem zoals bij een donorcodicil. Het zou wel goed zijn als dat er zou komen." De internist heeft een folder gemaakt waarmee patiënten en artsen geholpen worden samen tot behandelafspraken te komen. Daarnaast kan ingevuld worden wat iemands keuzes zijn. De folder wordt vanaf vandaag verspreid.

Naleven van maatregelen

- Psycholoog Gijs Coppens zegt dat het kabinet met een lastig dilemma zit omdat maatregelen nodig zijn maar mensen ook gemotiveerd moeten worden ze na te leven. "Als je het gevoel krijgt dat het echt uitzichtloos is, kan je juist ook moe worden van het naleven van de maatregelen. Het kan helpen om in de communicatie je niet alleen te richten op het aantal doden door corona, maar ook op positieve berichten: het aantal gezinsingen bijvoorbeeld. Dan blijven we doordrongen van waar we dit allemaal voor doen."

Betekenisgeving

Peilingen

- Uit onderzoek van DVJ Insight in opdracht van RTL blijkt dat Nederlanders zich steeds meer zorgen maken om hun gezondheid en die van dierbaren. Jonge mensen lijken zich meer zorgen te maken, ook over bijvoorbeeld het gevoel van eenzaamheid. 64% bij jongere mensen tot 34 jaar tegenover 45% bij 65+.
- Het aantal Nederlanders dat bang is besmet te raken met corona is in een paar weken tijd flink gestegen: van 5 procent begin maart naar 20 procent eind maart, aldus onderzoek van I&O Research. Begin maart dacht daarnaast 57 procent niet besmet te zullen raken. Eind maart was dat gedaald naar 21 procent. Van alle Nederlanders zei 1,5 procent eind maart besmet te zijn (geweest), wat om en nabij 200.000 mensen zouden zijn. Wanneer mensen toch besmet raken, denkt 38 procent dat het serieuze gevolgen met zich mee zal brengen. Vrijwel alle Nederlanders houden zich naar eigen zeggen aan de gedragsregels.

Testcapaciteit

- Nederlandse laboratoria staan klaar om veel extra coronatests te gaan uitvoeren. Ze zitten nu nog lang niet aan hun maximale capaciteit. Dat blijkt uit een rondgang van RTL Nieuws. Probleem is dat er op dit moment bij te weinig mensen tests worden afgenomen. Op dit moment worden zo'n 4.000 tests per dag gedaan, maar de laboratoria hebben ruimte om er 10.000 te doen. Dat zeggen verschillende laboratoria.
- Uit een inventarisatie van de Nederlandse Vereniging van Medische Microbiologie blijkt dat de laboratoria die nu al testen op corona zeker 10.000 tests per dag kunnen doen. Paul Savelkoul van het MUMC: "Ik denk dat we nu gemiddeld met z'n allen op 30 tot 40 procent van onze capaciteit draaien. Dus we kunnen aanzienlijk omhoog schroeven, als we de testen aangeleverd krijgen."

Aanpak van de corona-uitbraak in Nederland

- In NRC stevige kritiek van veiligheidsdeskundige Rob de Wijk over het eerdere sluiten van het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum. "Het improviseren met de IC-bedden, het haastig op zoek moeten naar essentiële medische apparatuur, het achterwege blijven van cruciale informatie, het was allemaal niet nodig geweest", zegt De Wijk. "Doordat Nederland eerder willens en wetens heeft afgezien van een sterke, landelijke aansturing in crisissituaties, zijn we in deze toestand beland."
- De Nederlandse aanpak van de coronacrisis is uitermate gevaarlijk, waarschuwt de Wereldartsbond. Hun Duitse directeur Frank Ulrich Montgomery verklaart tegenover De Telegraaf dat politieke bestuurders 'vanwege nalatigheid' kunnen worden aangeklaagd. Zijn eigen land komt door het vroeger testen relatief goed weg. "Het Nederlandse model om zoveel mogelijk mensen immuniteit te laten opbouwen is extreem gevaarlijk. Foutief handelen zal juridische consequenties hebben", vermoedt de gepensioneerde radioloog.

Communicatie van de overheid

- Wouter de Winther noemt de toespraak van Rutte 'streng'. Het Kabinet raakt er van doordrongen dat men strenger moet zijn om de klap aan te kunnen op de IC. Een totale lockdown is niet praktisch, want zorgpersoneel moet bijvoorbeeld nog met het OV naar werk kunnen, mensen gaan hamsteren, er zouden problemen zijn met de handhaving, aldus de politiek commentator.
- De Winther over de reactie van minister De Jonge op de noodoproep van de V&VN: "logische reactie, hij heeft geen keus".